

Nghi Vấn Về Cây *Phalaenopsis parishii*

Sáng hôm nay, trên *Facebook*, một bức ảnh tuyệt đẹp của cây lan *Phalaenopsis parishii* hiếm quý do anh Chu Xuân Cảnh bỏ lên kèm theo giòng chữ: “*Một loại hồ điệp ngoại*” làm cho tôi sững sốt về chuyện này.

Vội vàng mở các tài liệu liên quan đến sự hiện diện của cây lan này tại VN mới nhớ ra rằng: năm 2006, khi sưu tầm các cây hồ điệp (*Phalaenopsis*) cho mục Lan Rừng Việt Nam từ A-Z thấy trong cuốn *Updated Checklist of the Orchids of VN* của Leonid Averyanov và Anna L. Averyanova, do nhà Xuất bản Đại Học Quốc gia Hà Nội in ấn vào năm 2003 và nhiều tài liệu khác đều có ghi cây *Phalaenopsis parishii* có mọc tại Việt Nam.

Khi đó hình ảnh của cây lan này, không sao tìm được một tấm hình do người Việt mình chụp, và vào thời gian đó hình ảnh trên Internet cũng còn khan hiếm, cho nên chúng tôi đã trình bày cây này như sau:

9. *Phalaenopsis parishii* Rchb. f. 1865

Đồng danh: *Grafia parishii* [Rchb.f] Hawkes 1966; *Polychilos parishii* (Rchb. f.) Shim 1982.

Ảnh: peters-orchids.20m.com

Ảnh: orchids.wikia.com

Tên Việt: Chưa có

Mô tả: Phong lan nhỏ, chùm hoa dài 5-14 phân, hoa 5-7 chiếc, to 2 phân, nở vào mùa Xuân.

Nơi mọc: Bắc Cạn, Hà Giang, Lâm Đồng.

Dự tính rằng sau này nếu có thì giờ rảnh rỗi sẽ bổ túc thêm, nhất là sẽ dùng ảnh của người mình thay vì vay mượn của người ngoài. Nhưng thời gian trôi qua mau chóng thấm thoát đã 10 năm mà vẫn chưa thực hiện được, phần vì có quá nhiều cây lan mới, phần vì không có ai nhắc nhở và phần khác vì những cây lan VN còn thiếu hình ảnh quá nhiều.

Sau khi xem lại tài liệu, tôi vội trả lời cho anh Chu Xuân Cảnh và được hồi đáp như sau:

“Cháu chào bác!

Có một số điểm những người viết tài liệu đó cũng cần rút kinh nghiệm bác ạ, ví dụ họ đi thấy cây gì lạ ở trong vườn của người chơi lan và ghi nhận lại thông tin thông qua những gì chủ nhân vườn nói mà lại không có nguồn kiểm chứng có khoa học về những lời nói đó ạ!”

Đúng như lời anh Cảnh nói, cây lan có thể là đã được nhập cảng từ Thái Lan, Lào, Đài Loan hay từ đâu đó. Cũng vì thế cho nên chúng tôi mỗi khi thấy hình ảnh các cây lan lạ đều phải hỏi lại tác giả như các anh: Chu Xuân Cảnh, Nguyễn Phi Tâm, Lê Trọng Châu, Nguyễn Văn Cảnh, Đinh Văn Tuyền, Nguyễn Ánh Xuân v.v... để xin xác nhận địa điểm vì có nhiều cây chưa có khoa học gia nào xác nhận là có mọc tại VN cả.

Thí dụ như trường hợp cây *Dendrobium hainanense* do anh Hà Khắc Hiếu thấy ở vùng Sơn La, Lai Châu, Hòa Bình, cây *Cymbidium quibeiense* thấy tại Bắc Cạn, cây *Den. moniliforme* thấy tại Sa Pa, Lào Cai, Nghệ An của anh Chu Xuân Cảnh.

Trường hợp cây *Phalaenopsis parishii*, chúng tôi thực sự chưa hề nhìn thấy cây lan này bao giờ cả, còn nói chi thấy ở ngoài thiên nhiên. Với công việc của người sưu tầm và nghiên cứu về những cây lan của xứ sở, chúng tôi ghi nhận qua tài liệu của Gunnar Seidenfaden, khoa học gia lỗi lạc lừng danh trên thế giới, tác giả cuốn *The Orchids of Inchochina* và nhiều cuốn sách về lan khác nữa. Sau đó là tài liệu của Tiến sĩ Nga Sô Leonid Averyanov, người đã đi từ Bắc chí Nam nghiên cứu về hoa lan và cây cỏ, thời gian ông sống trong rừng núi VN có thể tới trên 10 năm. Các tài liệu đó ghi như sau:

93; Sweet 1980: 47, Figs; Averyanov 1988d: 895; 1988g: 48; 1990: 40.
Phalaenopsis parishii auct. non Rchb. f.: Gagnepain 1934: 453; Guillaumin 1963a: 205; 1965b: 198; Averyanov 1988g: 90; 1990: 141.
Phalaenopsis decumbens auct. non (Griff.) Holtt.: Seidentafden 1975b: 93.
Occurrence: Laos: Dank Gap (Spire 1082 P).
 Vietnam: Muong Tho, Hoa Binh (Petelot 5425 AMES, type P); Between Tuyen Quang and Ha Giang (Rives 2 P); Saigon-Dalat road at km 127 (Tixier 16/63 C!P!); Lam Son, Luong Son, Ha Son Binh (Thien et al. 1931, 2097 HN LE).
Distribution: Endemic.
 Sweet evidently only had dried material at his disposal. I found one of the collections mentioned by him (Tixier 16/63) alive and flowering in the Paris hothouses (September 1978); study of a flower showed somewhat

Phalaenopsis Blume	
<i>P. braceana</i> (Hook.f.) Christenson *	
<i>P. chibae</i> Yukawa 10.*	
<i>P. cornu-cervi</i> (Breda) Blume & Rchb.f. 2	
<i>P. gibbosa</i> Sweet 1,2	
<i>P. honghensis</i> F.Y.Liu *	
<i>P. lobbii</i> (Rchb.f.) Sweet 1,2.*	
<i>P. mannii</i> Rchb.f. 1,2,23,25,26.*	
<i>P. parishii</i> Rchb.f. 2	
<i>P. sumatrana</i> Korth. & Rchb.f. *	
<i>P. wilsonii</i> Rolfe *	
Pholidota Hook.	
<i>P. articulata</i> Lindl. 1,2,23,25,26.*	

The Orchids of Indochina

Updated of the Orchids of VN

Cho đến hôm nay, hình ảnh cây lan *Phalaenopsis parishii* ngoại trừ của anh Chu Xuân Cảnh, chúng tôi chỉ mới ghi nhận được 2 tấm ảnh của cô Đỗ Bích Thúy vào tháng 4 năm 2015, và của các anh Vương Thanh Bình và Nguyễn Phong vào tháng 4 và tháng 5-2016.

Đỗ Bích Thúy

Vương Thanh Bình

Nguyễn Phong

Những hình ảnh này tuy được sưu tập vào những ngày tháng khác nhau, và những người này cùng là một nhóm ở Hà Nội, nên có lẽ cùng là một cây cả. Hỏi lại anh Cảnh, anh cho biết những cây lan này được nhập cảng về từ Thái Lan và anh chắc chắn rằng VN không có cây lan này.

Lời nói của anh Chu Xuân Cảnh có thể tin tưởng được, vì anh là người đã đi gần như khắp núi rừng miền Bắc, có thể nói không nơi nào không có dấu chân của anh. Anh đã chụp được rất nhiều tấm ảnh quý giá của các cây lan mọc ngoài thiên nhiên, chúng tôi sẽ xin trình bày một ngày sau đây.

Trong các tài liệu trên có ghi: Gagnepain 1934, rồi Guillaumain 1963 và 1965, Leonid Averyanov 1988 rồi 1990 mà sao cho đến ngày nay chúng ta không ai tìm thấy cũng là chuyện lạ. Gagnepain và Guillaumain đã ra người thiên cổ, khoa học gia lão thành Gunnar Seidenfaden đã qua đời từ năm 2001, vội vàng gửi điện thư cho Leonid Averyanov hỏi thăm cho biết hư thực ra sao. Buồn thay thư trả lời chỉ vắn vắn một câu: “*I have not seen any material from VN.*”

Thế này nghĩa là làm sao? Nhưng không tiện hỏi thêm đành để bầm bụng để đó. Có một điều chắc chắn là không một ai có thể biết hết và thấy hết những cây lan mọc ở trong núi rừng, cho nên người này dựa theo người khác cũng là chuyện thường tình.

Tuy vậy chúng tôi cũng không dám nghi ngờ về sự công bố của 2 khoa học gia kể trên. Chúng ta chưa thấy, không có nghĩa là không có, bởi vì hiếm quý cho nên cây *Phalaenopsis parishii* chưa xuất đầu lộ diện đó thôi.

Bolsa 5-2016

Bùi Xuân Đáng